

Møte for lukkede dører, Stortinget 27. juli 1922

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 27. juli 1922 kl. 17.00.

Præsident: Otto B. Halvorsen

Dagsorden:

1. Innstilling fra konstitusjonskomiteen om Stortingets samtykke for regjeringen til å avslutte en handelsoverenskomst med Spania (innst. S. LXXIX).
2. Innstilling fra tollkomiteen om bemyndigelse for Kongen til å foreta de endringer i tolltariffen, som vil følge av en eventuell handelskonvensjon mellom Norge og Spania (innst. S. nr. 268).
3. Referat.

Møtet sattes for lukkede døre.

Præsidenten foreslaar, at møtet holdes for lukkede døre, idet utenriksministeren har meddelt, at han vil gi nogen opplysninger om Portugal, som han helst avgir for lukkede døre.

Egede-Nissen: Det er vel meningen, at kun disse opplysninger meddeles for lukkede døre.

Præsidenten: Det er ogsaa præsidentens forutsætning.

Præsidenten foreslaar, at regjeringens medlemmer og Stortingets funktionærer og forøvrig de i paragraf 53 nævnte funktionærer faar adgang til møtet - og anser samtykke dertil git.

Utenriksminister Mowinckel: I den indstilling, som konstitutionskomiteen har avgitt i anledning av st.prp. nr. 123 om Stortingets samtykke for regjeringen til at slutte en handelsoverenskomst med Spanien, har i en fraktions bemerkninger Portugal spillet en meget stor rolle. Paa side 9 i indstillingen har denne fraktion meget sterkt fremholdt forholdet til Portugal og understreket det paa en maate, som efter min mening gjør det nødvendig, at vi tar dette spørsmaal "Portugal" frem til særlig drøftelse, og da spørsmålet angaar et land, med hvilket vi endnu ikke har avsluttet traktat, og man under drøftelsen av dette spørsmaal kan komme ind paa forhold, som kan være kinkige, har jeg fundet det riktig at anmode om at disse drøftelser foregaar for lukkede døre. Ellers kunde der let i en debat for aapne døre angaaende traktatsspørsmålet med Spanien bli draget frem ting vedkommende vort forhold til Portugal, som kunde skade forhandlingerne med dette land. Selv uten at der hadde været sagt et ord i indstillingen om dette spørsmaal, vilde jeg ha anmodet om at faa et litet møte for lukkede døre for at advare repræsentanterne mot at la sine stemninger faa løpe altfor frit, naar de berørte spørsmålet om Portugal. Det er derfor -

det kan jeg trygt si - med nogen sorg og bekymring jeg i indstillingen har set, at man paa tryk saa sterkt uttrykker nødvendigheten for vort land av at komme til ordnede forhold med Portugal og saa sterkt understreker, at det er paatrængende nødvendig at saa sker, for det er min erfaring fra de forhandlinger, som har været ført med Spanien - og det sier sig igrunden selv, man behøver ingen erfaring for det - at det svækker vort standpunkt, naar vi altfor sterkt understreker hvor nødvendig det er for os at komme til en ordning. En regjering staar sterkere, naar den selv kan faa drøfte disse ting med det andet land med en viss diskretion og med nogen ro. Dette har jeg fremholdt tidligere, og jeg gjentar det her. Og naar man gaar saa langt i denne indstilling, at man sier, at hvis man vedtar traktaten med Spanien, lukker man døren for enhver ordning med Portugal, er det noget sterkt, for tænk om traktaten blev vedtat! Man vil vel ikke dermed si, at man har lukket for en ordning med Portugal, og jeg kan ikke si andet end at jeg er saa meget mere overrasket over dette, som jeg i det møte, som blev holdt for lukkede døre 6te juli iaar i Stortinget - det var ikke i utenrikskomiteen, men i samlet Storting, og det har været trykt og omdelt til samtlige repræsentanter - sluttet mine uttalelser med følgende ord:

"Hvordan staar det til med Portugal? Med Portugal har vi latt forhandlingerne hvile, og det har vi gjort med vilje. Vort forslag av august maaned ifjor blev avvist noksaa bestemt fra portugisisk side, og vi har ikke fundet det formaalstjenlig at ta forhandlingerne op med Portugal, mens vi driver paa at forhandle med Spanien. Og det tror jeg er riktig. Men jeg mener, at naar vi er færdige med Spanien - dette kan siges for lukkede døre - saa bør vi nærme os Portugal igjen for at forsøke at faa forhandlingerne gjenoptat."

I lys av disse uttalelser burde konstitutionskomiteen ha været litt forsiktig med hvad den satte paa tryk, og særlig forsiktig burde den været med at bruke saa sterke ord som den har brukt i denne forbindelse.

Jeg vil nu redegjøre for de hittil førte forhandlinger med Portugal, forat Stortingets medlemmer, før de gaar til behandlingen av den spanske traktat, kan vite, hvorledes de ligger an. Da traktaten med Frankrike og Spanien var blit opsagt, henholdsvis 30te august 1918 og 14de september samme aar, fandt regjeringen at burde ta under drøftelse spørsmålet om opsigelse av vor handels- og sjøfartstraktat med Portugal av 31de december 1895 samt tillægskonvention av 11te april 1903, idet den, saalænge den stod ved magt, bandt vor handlefrihet med hensyn til den planlagte reform av vor alkohollovgivning. Efterat saken den 13de juni 1919 var blit forelagt Stortinget og dette hadde git sit samtykke til opsigelse av traktaten, blev den opsagt i Lissabon 13de december 1919. Overensstemmende med traktatens artikkel 18 ophørte traktaten saa at være i kraft 13de december 1920.

Samtidig uttalte den norske regjering haab om, at der snart vilde bli aapnet forhandlinger med Portugal om avsluttelse av en ny handels- og sjøfartstraktat. Den portugisiske regjering erklærte sig straks villig til at aapne saadanne forhandlinger, men gav i en note av 19de februar 1920 den norske regjering tilkjende, at en forstaaelse mellem de 2 regjeringer neppe vilde kunne opnaaes, medmindre Norge gik med paa følgende 2 betingelser:

1. Adgang til Norge av portugisiske hete vine med den for disse nødvendige alkoholstyrke (d.v.s. inntil 21 grader).
2. Beskyttelse av hovedtyperne av de portugisiske vine mot forfalskning og bruk av disses navne paa varer, som ikke er av portugisisk oprindelse.

Den ved kgl. res. av 13de august 1920 opnævnte traktatdelegation med minister Wedel Jarlsberg som formand ankom til Lissabon ca. 20de september 1920 og aapnet straks mundtlige forhandlinger med de fra portugisisk side opnævnte forhandlere. Det viste sig imidlertid umulig at komme til en forstaaelse med Portugal om avsluttelse av en endelig handelstraktat paa basis av det av Stortinget gitte mandat - mandatet var jo git i juli maaned samme aar, og det behøver jeg ikke at referere, det kjender alle til - det gik ut paa, at man maatte begrænse importen av vine fra disse land til det som vi hadde lovlig behov for paa grundlag av det forbud, som var etablert ved folkeavstemningen. Dog lykkedes det minister Wedel Jarlsberg ved noteutveksling av 14de oktober 1920 at avslutte et "modus vivendi" med den portugisiske regjering, hvorved de to regjeringer gjensidig forpligtet sig til efter utløpet av handels- og sjøfartskonventionen 13de december 1920 ikke at underkaste det andet lands handel og skibsfart differential behandling uten at gi 3 maaneders varsel herom. Samtidig forpligtet den norske regjering sig til at dra omsorg for, at der blev iverksat visse foranstaltninger mot forfalskning av portugisiske vinmerker og beskyttelse av disse i Norge. 10de december 1920 blev der overensstemmende hermed utfærdiget en kgl. res. om beskyttelse av de portugisiske vinmerker. Ved avsluttelsen av ovennævnte "modus vivendi" blev de repressalier, som den portugisiske regjering under de stedfundne forhandlinger hadde truet med, midlertidig avverget. Nogen nye forhandlinger blev ikke optat med den portugisiske regjering før minister Wedel Jarlsberg igjen reiste til Lissabon 13de mai 1921 for at undersøke betingelserne for en ny overenskomst med Portugal til avløsning av det foreløbige arrangement av 14de oktober 1920. Det lykkedes ham imidlertid ikke at komme til noget resultat, da den portugisiske regjering, som var under sterkt pres fra de vininteressertes side, krævet en aarlig kontingent hetvin av 1 200 000 liter, hvilket man fra norsk side ikke kunde diskutere. Som følge herav blev det den 14de oktober 1920 avsluttede "modus vivendi" opsagt fra portugisisk side i begyndelsen av juni maaned ifjor. Den blev annoncert i telegram, som ankom til Kristiania den 6te juni 1921, men selve opsigelsen blev først mottat den 15de juni. Før den forrige regjering kunde ta yderligere skridt i saken indtraf

regjeringsskiftet den 22de juni, og siden den tid er det den nuværende regjering, som har hat med disse spørsmåal at gjøre. Vor regjering traf straks forberedelser til nye forhandlinger, og vi fik Stortinget med paa, at der blev oprettet en særskilt chargé d'affaire-post i Lissabon, slik at Lissabon blev egen norsk legation. Vi trodde, at det rent som en h flighet vilde virke godt, og vi trodde ogsaa forhandlingerne vilde kunne føres bedre, naar vi hadde en egen selvstændig station og stationschef i Lissabon. Som chef for denne post blev tidligere generalkonsul Koren utn vnt. Han reiste den 9. august og medbragte instruksjoner og et utkast til ny handels- og sj fartsavtale med Portugal. Den norske regjering uttalte overfor den portugisiske regjering, at den gik ut fra, at der, saalænge forhandlingerne stod paa, ikke fra nogen av parterne blev gjort noget, som kunde præjudicere det traditionelle gode forhold mellem de to lande. I instruksjonen til Koren var blandt andet uttalt, at den norske regjering var rede til at slutte en overenskomst, som tilsikret mestbegunstigelse for den anden parts varer, undersaatte og konsulere og national behandling for den anden parts skibsfart og til i betragtning av de innskran ninger som Norges sociallovgivning legger paa indførselen av hetvin og brændevin at paa ta sig visse ensidige forpligtelser til fordel for Portugals eksport. Den norske regjering var villig til:

- "1) at indgaa paa bestemmelser sigtende til beskyttelse av de portugisiske vinmerker,
- 2) at paa ta sig visse forpligtelser som vilde sikre indførselen til Norge av portugisisk hetvin indenfor rammen av den norske lovgivning. Saaledes vilde den kunne paa ta sig at sørge for at et norsk statsmonopol til dækning av landets legale behov ikke kj pte hetvin av portvin- og madeiratypen fra noget andet land end Portugal. Den vil ogsaa som et andet alternativ kunde drøfte fastsættelsen av en aarlig kontingent" - altsaa som et alternativ. Vi vilde jo helst slippe kontingenten, saa det blev bare nævnt som et alternativ. Hovedforslaget var: Ingen kontingent, men at vi paa tok os at dække alt hvad vi behøvet av vin av portvin- og madeiratypen fra Portugal. Men vort andet alternativ var kontingent, og denne kontingents størrelse satte vi til maximum 200 000 liter - "for hetvin og brændevin".
- "3) Endvidere var den norske regjering villig til at paa ta sig en ensidig forpligtelse til ikke at ophæve den nugj ldende toldfrihet for uforarbeidet kork og salt, likesom den vilde støtte arbeidet for at indføre til Norge produkter fra de portugisiske kolonier.
- 4) Den norske regjering var ogsaa villig til at opretholde, eventuelt ved statsbidrag, dampskibsforbindelserne paa Portugal overensstemmende med den nu bortfaldte protokol av 1895."

Forinden Koren fik overlevert dette forslag indl p der meddelelser fra Lissabon om, at det portugisiske deputerkammer den 18. august hadde vedtat et lovforslag med bemyndigelse for regjeringen til at forh ie indtil det femdobbelte toldsatser

og skibsavgifter for lande, som indfører restriktioner, der vanskeliggjør eller hindrer exporten av portugisiske varer til disse lande. Den norske regjering hadde allerede i telegram av 17. august anmodet chargé d'affaires Koren om at fremholde overfor den portugisiske regjering, at bemyndigelsen til at femdoble toldsatser og skibsavgifter ikke maatte bli benyttet overfor Norge saalænge de nu indledede forhandlinger paagik med utsigter til resultat. Endvidere forutsattes at bemyndigelsen maatte bli benyttet paa samme maate overfor alle lande som legger restriktioner paa indførsel av portugisisk hetvin og ikke benyttes overfor Norge uten samtidig at benyttes overfor andre lande som legger likesaa sterke eller sterkere restriktioner paa nævnte indførsel. Den portugisiske utenriksminister gav imidlertid overfor Koren kun undvikende svar herpaa. - Den 20. august drøftet chargé d'affaires Koren med den portugisiske utenriksminister i en utførlig konferance det norske forslag. Den portugisiske utenriksminister var skuffet over at man fremdeles vilde forhandle paa grundlag av det av Stortinget givne mandat. Med hensyn til den foreslaatte kontingent uttalte han aapen misnøie med tilbudet. Han kunde heller ikke stille i utsigt at opretholde status quo vedrørende told- og skibsavgifterne og forbeholdt sig fuld handlefrihet efter nugjældende lovgivning, hvis ingen ordning var opnaadd inden 1. september 1921.

Under en længere konferance den 23. august med chefen for den handelspolitiske avdeling i det portugisiske utenriksministerium fik chargé d'affaires Koren det bestemte indtryk, at kontingentspørsmålet var det avgjørende. Ovennævnte embedsmand vilde ha anbefalt vedtagelse av en kontingent paa 800 000 liter, men han fandt det tilbud, som var fremsat fra norsk side saa lavt, at han ansaa enhver videre forhandling ørkesløs. Den 26. august overleverte chargé d'affaires Koren en note, hvori han paany meddelte, at den norske regjering hadde trodd at kunne gaa ut fra, at den portugisiske regjering ikke vilde skride til forføininger av repressaliekarakter, saalænge de nu indledede forhandlinger paagik, og at den med beklagelse hadde erfart at den portugisiske regjering tænkte paa at benytte sig av bemyndigelsen til at 5-doble toldsatser og skibsavgifter allerede den 1. september, dersom den nye traktat ikke var avsluttet til den tid. Man fremhævet umuligheten av paa saa kort tid at kunne bli enig om et tilfredsstillende arrangement og at der vilde legges vanskeligheter iveien for spørsmålets fremtidige løsning, dersom den portugisiske regjering traf foranstaltninger, som alene rammet den norske nation, som i sin forbudslovgivning ikke hadde gjort nogen forskjell paa landene. Man ventet ihvertfald et motforslag, som den norske regjering kunde faa anledning til at overveie. Den norske regjering vilde paa sin side se sig tvunget til at træffe forføininger overfor Portugal. Bl.a. vilde beskyttelsen av de portugisiske vinmerker bortfalde. Til slutning foreslog den norske regjering, at den paatænkte forhøielse ikke maatte bli iverksat før den 1. oktober, idet Stortinget for tiden ikke var samlet og først traadte sammen den 29. august. Den 28. august avgav den portugisiske regjering svar paa denne note,

idet den beklaget ikke at kunne forhandle paa grundlag av det fremlagte utkast. Den fremhævet, at de tilbudte 200 000 hl. stod fuldstændig i misforhold til Portugals eksport til Norge før forbudet, idet eksporten for 1914-16 utgjorde gjennemsnitlig 2 590 000 liter. Angaaende kravet om at Norge ikke maatte bli behandlet strengere end andre land bemerkedes, at loven om 5-dobling hjemler den portugisiske regjering frihet til at graduere vedkommende avgiftsforhøielser overensstemmende med betydningen av de rammede nationale interesser. De forenede stater hadde saaledes i aarene 1914-16 kun importert 520 000 liter portvin, mens Norge samtidig hadde kjøpt 7 780 000 liter. Imidlertid hadde det portugisiske ministerium indgit sin avskedsansøkning, hvorved forhandlingerne maatte utsættes. Chargé d'affaires Koren gjorde imidlertid anstregelser for at faa utsat længst mulig fristen for iverksættelsen av 5-doblingen overfor Norge. Da den sidste portugisiske note ikke indeholdt noget motforslag, blev chargé d'affaires Koren anmodet om at arbeide for at erholde et saadant fra den portugisiske regjering. I telegram av 2. september indberetter imidlertid chargé d'affaires Koren at chefen for den handelspolitiske avdeling ikke fandt grund til officiel besvarelse av de norske henvendelser om fristens utsættelse til 1. oktober og om fremsættelse av portugisisk motforslag. Portugals standpunkt maatte jo staa klart for os: principalt fri indførsel, subsidiært tilstrækkelig stor kontingent. Dekretet om 5-dobling av toldsatsene og skibavgifterne blev offentliggjort 6. september 1921 og straks bragt til anvendelse. I note av 21. september forespurte den herværende portugisiske chargé d'affaires efter ordre av sin regjering om de norske maksimalsatser eventuelt vilde bli gjort gjældende ogsaa for varer fra de portugisiske kolonier. Isaafald vilde den portugisiske regjering se sig nødtvunget til at bringe 5-doblingsdekretet til anvendelse paa de norske produkter og den norske skibsfart ogsaa i de portugisiske kolonier. I note av 1. oktober erklærte den norske regjering sig villig til foreløbig ikke at anvende den norske toldtarifs maksimalsatser paa produkter fra de portugisiske kolonier paa betingelse av at den portugisiske regjering paa sin side ikke anvendte 5-doblingsdekretet med hensyn til den norske skibsfart saavel i Portugal som i kolonierne og at den under ingen omstændigheter vilde anvende høiere avgifter paa norske end utenlandske skibe. Den portugisiske regjering erklærte ikke at kunne gaa med paa en saadan ordning, hvorefter de norske maksimalsatser blev bragt i anvendelse paa produkter saavel fra Portugal som fra de portugisiske kolonier.

Dette er i korthet forhandlingernes historie. Efter den maate, hvorpaa de blev avbrudt ifjor i september, under noksaa skarpe forhold, fandt den norske regjering det ikke heldig og heller ikke værdig at opta nye forhandlinger med Portugal paa det tidspunkt. Den mente, at en optagelse av forhandlingerne i løpet av aaret bare yderligere vilde svække dens stilling. Herom kan der naturligvis være forskjellige meninger. Der har heller ikke fra portugisisk side været uttalt noget ønske om en gjenoptagelse av forhandlingerne i det aar, som er gaat,

naar undtas visse tegn i den aller sidste tid, som jeg straks skal komme til. Forskjellige uttalelser, som den portugisiske regjering og embedsmænd i utenriksministeriet er fremkommet med overfor vor chargé d'affaires i Lissabon, har kun bekræftet dennes indtryk av, at den portugisiske regjering holder fast ved sit oprindelige standpunkt: principalt frit indpas av portugisisk hetvin og subsidiært en aarlig kontingent av saadant omfang, at Portugals interesser kunde være tjent med det. Der kan som sagt være delte meninger om det var rigtig av den norske regjering at la forhandlingerne hvile, men det indtryk, som vi har hat i regjeringen - og vi er jo de som paa dette omraade skulde ha førstehaands og bedste indtryk - var det, at det vilde svækket vor stilling ikke alene likeoverfor Portugal, men efter al sandsynlighet ogsaa likeoverfor Spanien, hvis vi hadde blandet de portugisiske forhandlinger op i spørsmålet angaaende de spanske. Det var mange tegn, som tydet paa, at Spanien og Portugal samarbeidet, og vi følte os temmelig sikker paa, at hvis vi hadde begyndt forhandlinger med Portugal, mens de spanske paagik, vilde disse 2 lande sammen ha drøftet stillingen, og det vilde blit til skade for os. Folk, som er ganske godt inde i portugisiske forhold, kjender portugisisk psykologi og tankegang, har hævdet meget bestemt, at den fremgangsmaate, som den norske regjering har anvendt, har været den rigtige. Slut av med Spanien først, sa de, og dere skal se, det gaar lettere med Portugal.

Den omstændighet at man staar likeoverfor et fait accompli med Spanien, har en traktat der, faar handelsforbindelsen i normal gjænge igjen, vil ogsaa øve sin indflydelse paa Portugal, som i mange henseender konkurrerer med Spanien, og vi vil ha lettere for at opnaa en overenskomst med dette land paa rimelige vilkaar. Den linje har den norske regjering fulgt, og jeg mener som sagt, at det har været den rette og den mest forsvarlige linje. Der er i den sidste tid tegn som tyder paa, at Portugal har lyst til at nærme sig os. Den portugisiske chargé d'affaires her talte om disse ting meget kort tid efter at jeg var blit utenriksminister, og spurte om det ikke vilde interessere os, nu da vi var kommet saa langt med Spanien, at søke forhandlinger igangsatt med Portugal; men jeg svarte meget kjølig. Han har ogsaa ad anden vei forsøkt at antyde, at tidspunktet nu maatte nærme sig, da vi kunde gaa igang med nye forhandlinger. Ogsaa der fik han et meget kjølig svar. Men tegnene er gode; for det er alltid en styrke for et land, som ønsker forhandlinger med et andet, at det er det andet som nærmer sig landet. Og derfor vilde jeg saa uhyre nødig - og det siger jeg ikke bare for min egen skyld, som kanskje slutter i den stilling jeg staar, imorgen, men jeg siger det for landets skyld og for de folks skyld, som skal fortsatte forhandlingerne - jeg vilde saa nødig, at man nu skulde komme saadan litt som en hund i keglespillet og forstyrre den stemning, den atmosfære, som gjerne skal være tilstede mellem to lande, naar de driver forhandlinger. Og derfor er det jeg for lukkede døre har villet si dette, forat de bekymringer, de tanker og meninger, som Stortingets medlemmer kunde ha om dette spørsmaal, kunde komme frem i møte

for lukkede døre og ikke for aapne døre. For - som jeg sa isted - vi har sterke og gjentagne erfaringer fra de spanske forhandlinger, at de svakhetstegn vi har vist, de har gjenspeilet sig meget hurtig og sterkt i Spanien. Det siger sig selv, at denne regjering som en hvilkensomhelst regjering er opmerksom paa, hvilken betydning det portugisiske marked har for store dele av vort næringsliv, ikke alene for vor skibsfart, men ganske særlig for vore fiskerier, og den er fuldt opmerksom paa, at en fortsat toldkrig med Spanien vil koste os svært mange penge; men samtidig vet den jo ogsaa, som enhver vet, at vi staar meget sterkt likeoverfor Portugal, naar vi har faat traktat med Spanien. Man kan si, at koster denne toldkrig med Spanien og Portugal samlet omkring 17 millioner kroner i rede penger - uten at man tar hensyn til de indirekte ulemper, de mangler, de slemme følger det vil ha for denne store fiskeribedrifts fremtid og for skibsfarten - koster denne toldkrig uten hensyn til dette, for at den norske fiskeribedrift kan holdes skadesløs, 17 millioner kroner, saa koster det, naar det spanske marked er aapnet og i god gjænge, at holde os dækket for tapet av det portugisiske marked neppe mere end 4 millioner kroner. Det kommer av, at det vil lykkes os, som det lykkedes os ifjor, ved statsbidrag og hjelp at faa avsat en del av den for det portugisiske marked bestemte fisk ogsaa paa det spanske marked. Derfor kan ulemper ved toldkrigen med Portugal overvinnnes. Men det er ikke tilstrækkelig til, at vi ikke skulde gjøre store anstrengelser for ogsaa at komme til en ordning med Portugal. Og jeg gaar ut fra, at hvis den nuværende regjering faar med dette at gjøre, vil den meget shart først og fremst undersøke, om der virkelig er alvorlige tendenser fra Portugals side til at komme i forhandling med Norge, og den vil da søke at imøtekomme disse tendenser paa en forsiktig og reservert maate. Den vil altsaa prøve at komme til forhandlinger med Portugal, og den vil drive disse forhandlinger paa samme maate, som den har drevet forhandlingerne med Spanien, først og fremst paa grundlag av det av Stortinget givne mandat; men hvis det ikke lykkes, vil den prøve at naa frem til den bedst mulige ordning med Portugal, som den har gjort med Spanien, og fremlægge resultatet for denne forsamling. Og under disse forhandlinger vil den ogsaa, idet den gaar ut fra, at dertil har den Stortingets bemyndigelse, undersøke de forskjellige alternativer, som maatte melde sig, og som maatte ansees fordelagtige for vort land. Resultatet av disse forhandlinger skal man ikke vente for hurtig. En viktig ting er tid, en nødvendig ting er tid. Jeg tror ikke, man skal haabe paa, at der kan sammenkaldes et ekstraordinært storting til høsten, om nogen maaneder, for at faa forelagt den portugisiske traktat. Jeg tror det ikke - skjønt selvfølgelig vil der ogsaa likeoverfor Portugal bli gjort al mulig fortgang med forhandlingerne. Men selv om det skulde trække noget ut - som sagt, det er en fordel at ha tid, de spanske forhandlinger har kanskje gaat under litt for stort pres i den sidste maaned - selv om det skulde trække noget ut, vil jeg haabe, at vi ialfald, naar Stortinget trær sammen i januar maaned, kan forelægge Stortinget en overenskomst om handelsavtale med

Portugal. Hvad der da videre skal ske, det ligger i Stortingets haand, og i den retning maa selvfølgelig Stortinget staa ganske frit.

Hr. Tveiten indtok præsidentpladsen.

O. C. Müller: Jeg vil jo ikke si, at de oplysninger, som man nu fik fra den ærede utenriksminister, indeholder noget nyt. Det eneste nye - hvis det var noget nyt - det var, at den portugisiske chargé d'affaires skulde ha nærmet sig utenriksministeren og uttalt sit haab om, at Norge igjen vilde indlede underhandlinger og komme til forstaaelse med Portugal. Der var tegn, som tydet paa, at Portugal nærmet sig, sa han. Ja, jeg kan ikke si andet, end at jeg finder det noksaa naturligt; Portugal har jo set den spanske kontingenttraktat, og som man vet, er den basert paa en indførsel, som i hvert fald efter spansk statistik overstiger den indførsel, vi hadde før krigen. Den indførte portugisiske vin her i landet var i 1913 efter portugisisk statistik 981 000 liter, saa det er ikke saa uforklarlig det, at den portugisiske chargé d'affaires nærmer sig! Det er naturligvis da i haab om at faa en lignende kontingenttraktat, som den Spanien har faat. Jeg skal videre si, at naar den ærede utenriksminister stiller krav om, at det portugisiske spørmaal skal behandles isolert og for lukkede døre, saa kan i hvert fald ikke jeg godta en saadan anmodning. Jeg finder det naturligt - hvis vi vel at merke skal debattere den spanske traktat for aapne døre, hvis det er forutsætningen - at man da ogsaa maa ha fuld anledning til at behandle ogsaa den anden traktat for aapne døre, da de to traktater hører nøie sammen, og de ting maa sees i sammenheng. Naar det i konstitutionskomiteens indstilling er sagt, at hvis man vedtar traktaten med Spanien, lukker man døren til Portugal, er det naturligvis i den tro, at den nuværende regjering ikke kan tænke sig muligheten av - forbudsregjering som den jo er - at gaa til avslutning av yderligere en stor kontingentavtale under det bestaaende forbud. Det er paa den bakgrund naturligvis, konstitutionskomiteens uttalelse maa sees - skjønt det skal jeg ikke indlate mig nærmere paa; men jeg har i hvert fald set den saadan. Men hvad jeg vilde si, og hvad jeg skulde ønske særlige oplysninger om, det er, hvordan regjeringen anser en traktat med Portugal, basert paa kontingentsystemet, og med den formodede kontingent, som der blir tale om, for forenelig med det legitime behov. Det legitime behov vet vi jo i den spanske traktat er overskredet fem gange. Skulde vi faa en traktat med Portugal med en kontingent, som tilsvarende det tal, som jeg har nævnt, vilde det legitime behov bli overskredet ti gange efter det forbruk, som vi har hat.

Det er der hr. utenriksministeren og jeg har saa vanskelig for at forstaa hverandre: Hvordan man kan kjøpe ubegrænsede mængder med hete vine, al den stund vi har et mandat som sier at det bare er det medicinske, tekniske og videnskapelige behov som skal tilgodesees. Der er netop der knuten ligger. Men er det utenriksministerens mening at man - og ogsaa det ønsker jeg gjerne hans svar paa, for det spiller

ogsaa en stor rolle for mig - er det virkelig hans mening at han vil kjøpe en stor kontingent og anbefale det, saaledes som han nu har gjort det med Spanien - han sa han vilde lægge det i Stortingets haand; ja det er godt nok, det manglet bare, vil jeg si - men er det hans mening at han vil kjøpe en saadan kontingent med Portugal og paa den maate magasinere vin her og underarbeide - naturligvis maa han da være vidende om at han gjør det - det forbud som de jo selv sier de ønsker at opretholde? Jeg kan ikke forstaa hvordan man kan finde harmoni i disse to standpunkter. Betydningen av en ordning med Portugal - ja den er det vel ikke nogen særlig grund til at fremlægge her; vi kjender den vel allesammen. Vi vet hvad det betyr, og vi vet hvad det betyr at vi ikke har hat markeder. Vi vet ogsaa at andre land har sat sig i besiddelse av vore gamle markeder dernede, og at vi har været et aar borte derfra. Det straffer sig selvfølgelig. Og hvad der er mig magtpaaliggende og hvad jeg har i opdrag hjemmefra, fra min by at sørge for, det er at vi nu kommer til en ordning med begge land, og at det ikke driver videre et aars tid til eller saa. Utenriksministeren antydte et halvt aar, at man da kunde ha haap om at høre noget derfra. Men det er det man ikke vil hjemme hos mig. Man maa faa dette spørsmål ordnet, man maa vite hvad man har at regne med, hvorvidt der blir arbeidsvilkaar ved kysten for en fiskerinæring eller den skal bortfalde.

Det sidste vi hørte fra Portugal i de hemmelige dokumenter, er den meddelelse som findes i Stortingsmeddelelse nr. 23, hvor den norske chargé d'affaires i Lissabon har sondert terrænget. Han har sondert terrænget gjennom et andet lands minister og faat det svar at generaldirektøren dernede uttalte "at det av os ifjor høst fremsatte forslag til overenskomst likefrem var en haan mot Portugal, og at han for sin del ikke øinet noensomhelst mulighet for aa komme til enighet med oss, med mindre vi foretok en gjennomgripende revisjon av vor hetvinspolitikk. Den hele affære stod, tilføiet han, inntil saa skjer, komplett fast, og paa portugisisk side hverken kunde eller vilde man under de nuværende forhold foreta sig noe for aa faa forhandlingene igang igjen." Og saa tilføier vor chargé d'affaires: "Det kan overhodet ikke være tvilsomt, at det er oss som i tilfelle maa ta initiativet hvis saken skal komme ut av det dødvann den nu befinner sig i." Videre har man i telegram nr. 11 en rettesnor, hvilket ogsaa utenriksministeren oplyste, for hvilken kontingent der vilde forlanges fra portugisisk side, nemlig 5 000 hl. eller 500 000 liter. Det kunde være forhandlingsgrundlag. Men hvis vi tilbød 8 000 hl. eller 800 000 liter, saa vilde han anbefale vedtagelse. Med de erfaringer vi har hat med Spanien, og det resultat som foreligger av de forhandlinger idag, saa skulde vi kunne slutte os nogenlunde til at det blir tale om en portugisisk kontingent, liggende mellem 500 000 og 800 000 liter. Hvad jeg da ønsker utenriksministerens svar paa er, hvorvidt det er hans og regjeringens hensigt at ville akseptere at kjøpe en saadan kontingent fra Portugal. Vil han det, saa skal jeg senere faa lov at uttale mig videre om spørsmålet.

Otto B. Halvorsen: Den ærede utenriksminister fremkom med en anke mot nogen uttalelser i indstillingen. Jeg avviser dem. Og jeg vil si, at hvor mange gange man her vil fremkomme med dem, saa vil det like litet indtryk gjøre. For vi har tat vort standpunkt likeoverfor en offentlig proposition, og vi er nødt til at begrunde vor stilling ikke alene likeoverfor Stortinget, men ogsaa likeoverfor det hele folk. Men vi skal ikke si mere end det vi mener er nødvendig. Og det som vi har sagt, det staar jeg ved, og det vil jeg gjerne har gjentat her for lukkede dører. Jeg mener, at vedtar vi den spanske traktat, saa er døren til Portugal lukket, for der vil ikke nogen vove at komme og by en lignende traktat. Det er mulig at en enkelt kan ville stemme for den. Men jeg sier: den falder tungt nok for brystet, den vi nu har faat. Tror man at landet en gang til gaar paa det? Nei, vi hører det jo nu her, at det som kan begrunde at man kan gaa paa den foreliggende spanske traktat, er at den bare er midlertidig, og at kontingentsystemet i virkeligheten er dømt, - det er det man dækker sig bak. Og det er derfor jeg mener at vi maa ikke ind paa den vei. Rigtignok hørte jeg at den ærede utenriksminister, som før sammen med den regjering han tilhører, har hævdet at de staar paa mandatets grund, si at det ikke lenger er saa farlig med dette mandat, slik som den forrige taler ogsaa fremholdt - de føler sig løst fra mandatet. Ja, de har jo vist det i den proposition, som foreligger om den spanske traktat, paa egen haand, uten at spørge Stortinget - skjønt de har sagt, at de staar paa mandatets grund - har de gaat langt utenfor mandatet. Den ærede utenriksminister taler om de forskjellige alternativer, som kan melde sig, og jeg gaar da ut fra, at naar han tar det i flertal, saa menes dermed ogsaa, at hvis man ikke kan faa en rimelig traktat paa grundlag av kontingent, først og fremst da en, som svarer til det legitime behov, hvis det viser sig, at kontingenten blir for urimelig, saa er der ett alternativ igjen, og det er at se hvad vi kan opnaa, hvis vi forhandler paa et frit grundlag, om man vil, det vil si et grundlag, som er bygget paa fri import av vin under 21°. Jeg maa forstaa det saadan, og jeg mener, det er riktig. Jeg mener det er rigtig og at der er en kolossal feil begaaet ved behandlingen av den spanske traktat nu, ved at man først kjørte kontingentlinjen og saa, naar man endelig har kjøpt sig til den, saa spør man: Men hvis vi slipper det hele frit, hvis vi ingen kontingent behøver, da gjælder vel traktaten like godt? Det er efter min mening en kolossal feil. Man skulde selvfølgelig stillet de forskjellige alternativer mot hinanden; saa vilde man opnaadd ganske andre vilkaar og det er paa den maate, man maa gaa frem likeoverfor Portugal, hvis man vil gaa ind paa den vei og hvis regjeringen faar tilladelse til at gaa frem paa den vei. Det maa ikke hände engang til, hvad der har hændt her ved den spanske traktat. Men jeg vil spørge: Hvis det er et alternativ, som ogsaa den ærede utenriksminister og den ærede regjering regner med, dette, at man ogsaa bygger paa forutsætningen om fri indførsel av hetvin, hvorlede er det da regjeringens mening at gaa frem? Vil den selvstændig ta

standpunkt til dette? Vil den staa frem her i Stortinget og si: Vi kan ikke faa traktat, som er rimelig, uten paa frit grundlag; vi tilraader Stortinget at vedta en saadan traktat? Vil den ærede regjering det, vel, saa er der mening i det. Men hvis den ærede regjering ikke vil det, hvis den ærede regjering vil fastholde, hvad den har sagt i propositionen, at nei, før der løftes noget paa forbudet, saa skal det forelægges vort folk - er det tilfældet, saa blir der ingen mening i det. For den ærede utenriksminister vil dog vel ikke forhandle om en traktat og saa, naar han er kommet til et resultat, si: Ja, nu skal det forelægges det norske folk ved en folkeavstemning. Paa den maate gaar det jo ikke for sig. Men dette maa vi faa klarhet over. Det kan hände, hvis vi her kan møtes, at vi kan komme ut av uføret. Vil regjeringen det? Mener den sig at staa frit, slik at den ogsaa vil forelægge for Stortinget et utkast, som bygger paa fri indførsel, men uten folkeavstemning? Da kan vi kanskje snakkes ved. Men vil den ikke det, saa siger jeg nu som jeg skal si for aapne døre, og av fuldeste overbevisning siger jeg det, at da er det mit eget og det er deres standpunkt, som jeg repræsenterer, at hvis det er meningen, at vi skal gaa til folkeavstemning, ja, saa skal vort folk gaa til folkeavstemning ikke paa et forfusket grundlag, men paa klare og rene linjer, og da stemmer jeg med fuldeste overbevisning traktaten og den foreliggende proposition ned.

Jeg vil si, at jeg har indtryk av, at den ærede utenriksminister - jeg vil ikke bruke uttrykket beruser sig i sine ord, men jeg vil si, at det blir for meget ord. Vi vet alle vi, som sitter her nu, hvorledes forhold er til Portugal. Vi vet og jeg er sikker paa, at den ærede utenriksminister ogsaa vet det, at der er ikke tale om at kunne faa en traktat med Portugal, som bygger paa mandatets grund, og som ikke gaar ut over det legitime behov. Det er bare at narre sig selv og os andre at snakke om det som en mulighet - vi vet det - og da mener jeg, at man faar se stillingen i øinene saadan som den virkelig er, og ta sit standpunkt derefter. Man snakker om en "atmosfære", som ikke skal forstyrres; men hvad er det for noget at snakke om denne atmosfære? Der er krig, der er toldkrig; vi har jo været i toldkrig i 1 aar, der er 5-dobbelte toldsatser og saa snakker man om den "atmosfære", som ikke skal forstyrres! Nei, vi faar se tingen i øinene, og vil vi ha en ordning med Portugal, som vi efter min inderligste overbevisning maa faa, saa faar vi ogsaa - som jeg siger - se stillingen slik som den er, saa faar vi regne ut paa hvilke vilkaar vi kan vente os at faa det, og da er der ikke andre vilkaar - det er bare at narre sig selv at tro, at det er anderledes - der er ikke andre vilkaar: Enten en kontingent, som jeg er sikker paa, at det store flertal her i salen aldrig gaar med paa, eller ogsaa fri indførsel og paa de rimelige vilkaar vi da faar, eller ogsaa er det krigen. Noget andet findes der ikke. Det kan vi se i øinene, og ut fra det faar vi forhandle.

Utenriksminister Mowinckel: Der faldt et par uttalelser fra de to herrer, som nu hadde ordet, som jeg vil hefte mig

ved. Den første var fra hr. Müller, som mente, at det var noksaa rimelig, at den portugisiske chargé d'affaires hadde nærmet sig. Ja, det kan godt være; men jeg tar det ialfald som et gunstig tegn. Der er ogsaa andre tegn, som ikke er værst med hensyn til Portugal. Portugal har befundet sig i - ja, hvad skal jeg si? - noksaa oppløste, noksaa vanskelige politiske forhold, men det synes nu at ha tat et bestemt og kraftig skridt i retning av fornyelse av sin traktatpolitikk. Det har bestemt sig for at opsi alle i kraft værende traktater, til og med de saakaldte literære traktater, fordi ogsaa de literære traktater indeholder visse bestemmelser om toldlettelse og toldfrihet for bøker og billeder, og derigjennem gaa til en hel revision av sit traktatsystem.

Der er tale om at opsi traktaten med Frankrike, med Belgien, med Danmark, med Holland o.s.v. Det nye system falder for en stor del sammen med det spanske, nemlig ingen generell mestbegunstigelse men særlige vilkaar. Under disse forhold er der meget, som taler for, at Portugal er interessert i at aapne forhandlinger. Den ærede repræsentant hr. Halvorsen spottet litt mig, som talte om en god atmosfære. Han sa, at atmosfæren var slet, og derfor kunde man tale frit, derfor maatte man kunne snakke saa meget man vilde. Men det er da ingen fordel at gjøre atmosfæren slettere. Det det gjælder nu er at gjøre atmosfæren bedre mellem de to lande, og man bidrar ikke til at gjøre den bedre ved for aapne døre at si mange av de ting, som kanskje er sandheter, men som kan være sandheter, som svækker Norges stilling i paakommende tilfælde. Det krav, som hr. Müller stiller, er høist eiendommelig. Han sier, at hans distrikt og hans by kræver traktater med begge lande straks. Ja vel, det er et krav. Men at den omstændighet at hans distrikt kræver traktater med begge lande straks skal være en begrundelse for, at man stemmer ned den traktat, man har faat, det begriper ikke jeg. I disse vanskelige ting er den rette vei efter min mening at gaa skridtvis, og den omstændighet at en regjering, som har forhandlet saa længe og saa indgaaende som den nuværende - vi kan si begge regjeringer, ogsaa den forrige - ikke er kommet længer end til resultat med ett av landene, det skulde da ikke være grund til, at man bragte forhandlingerne ogsaa med dette ene land igjen paa videvanke, for det er jo det man gjør. Man tror det er den letteste sak av verden - at stemmer man den spanske traktat ned, saa staar Spanien færdig og beredt til atter at aapne forhandlinger. Jeg misunder virkelig ikke den regjering, som igjen skal begynde med Spanien fra nyt av, efterat Norges storting har stemt ned et regjeringsforslag om traktat med dette land, som er avsluttet i venskabelige former og efter venskabelige forhandlinger - jeg misunder ikke den regjering. Men det faar bli den regjerings egen sak. Hvad jeg synes synd i, det er landet - landet, som kastes ut i toldkrig med Spanien med alle de følger og alle de vanskeligheter, som det fører med sig. Det synes jeg synd i. Hr. Müller spurte: Hvorledes vil utenriksministeren stille sig likeoverfor en kontingentavtale med Portugal? Ja, paa det foreligger der svar i propositionen, og svaret gaar ut paa, at dette spørmaal om kontingenter, som jo alle føler er et meget vanskelig

spørsmål og som har ført vort land op i store vanskeligheter, dette spørsmål om kontingenter maa vi se at faa løst. Vi maa drøfte det. Men vi har sagt: La os nu ta den spanske traktat og la os saa ta det spørsmål op til drøftelse: Hvad skal vi gjøre med disse kontingenter, som viser sig at være større end behovet? Hvorledes skal vi løse det spørsmål? Regjeringen har her en linje, som falder sammen med dens principielle grundsyn, nemlig at hvis man kommer til det resultat, at kontingentlinjen, dette med at ta ind i landet kontingenter, som er større end behovet, maa forlates og at hetvinsforbudet ikke kan opretholdes, saa skal man gaa til folket og spørre om dets mening. Det finner jeg er et godt, fast standpunkt. Man kan være uenig i det standpunkt, men det er et standpunkt, og vi forlanger respekt for det standpunkt, som de andre forlanger respekt for sit. Derfor kan man ikke vente, at nogen venstre-regjering skal komme til Stortinget efter at ha forhandlet med Portugal og foreslaa for Stortinget uten videre, at hetvinsforbudet skal ophæves. Nei, det er meget sandsynlig, det er mulig, som jeg sa isted, at vi under vore forhandlinger ogsaa kommer ind paa det spørsmål. Men det forslag til traktat, som vi i tilfælde forelægger for Stortinget, det vil ikke gaa ut paa, at Stortinget skal frigi hetvinsgrænsen, men vil naturligvis lægge frem for Stortinget de resultater vi er kommet til, og Stortinget vil ogsaa i tilfælde kunne se, om der er opnaadd bedre resultater ved et alternativ med frigivelsen av hetvin. Vi vil i tilfælde komme til at raade Stortinget til at ta et traktatforslag, som er overensstemmende med gjældende forbudslov. Men hvis vi finder, at den vei ikke fører frem, saa er det jo selvfølgelig ingen ulykke likesaa litet som det er ulykke med den spanske traktat, at vi har faat en kontingent paa 500 000 liter et aar ja kanskje to aar - det er god tid til at forelægge dette spørsmål for folket, og jeg synes oprigtig talt, at det parti, som har folkeavstemning paa sit program, og som selv var med paa folkeavstemning forrige gang, ikke skulle motsætte sig det. Jeg skal for aabne døre komme litt tilbake til denne respekt eller mangel paa respekt for folkeavstemning og hvad betydning den har hat for hele vor traktatpolitikk i de sidste aar. Men jeg kan allerede nu i anledning av hr. Halvorsens uttalelse si, at jeg begriper ikke, at man med saa megen letfærdighet gaar utenom det spørsmål om folkeavstemning i disse spørsmål. Derom kan der dog selvfølgelig være delte meninger. Men man kan ikke forlange, at venstre eller venstres regjering skal forlate sit principielle syn paa dette punkt. Jeg mener altsaa, at der er god anledning og gode utsigter kan jeg ogsaa si til at faa en ordning istand med Portugal. Jeg tror der er muligheter tilstede for det, men jeg tror ikke, at de muligheter økes ved at man forkaster traktaten med Spanien. Man bebreider os - det gjorde hr. Halvorsen - at vi har faat det alternativ ind, at kontingenten bortfalder, hvis vi løfter hetvinsgrænsen. Personlig synes jeg det er et udmerket alternativ. Jeg skulde ha lyst til at vite, hvad de herrer vilde si, hvis det alternativ ikke var tilstede slik, at vi var bundet likeoverfor Spanien, selv om vi løfter hetvinsgrænsen. Og hvad selve traktaten med Spanien angaar,

naar man sammenligner denne traktat med tilsvarende traktater, som Spanien har sluttet med andre lande i den sidste tid, tror jeg ikke, vi vilde faa meget bedre vilkaar, om vi nu kunde opta forhandlinger med Spanien paa et frit grundlag. Men det kan jo den nye regjering i tilfælde prøve. Jeg tror det ikke; for her er jo god anledning til at sammenligne hele den toldpolitik, som Spanien har fulgt ved avslutningen av sine sidste traktater, og man vil med lethed kunne overbevise sig om, at Norge ikke har været daarlig behandlet. Selvfølgelig eller sandsynligvis vilde man, hvis man fra første stund av hadde kunnet forhandle paa frit grundlag, kanskje kunne ha staat bedre. Med Portugal kan man jo prøve ogsaa det alternativ. Personlig tror jeg ikke, at alternativet "uten kontingent" vil by Norge stort bedre vilkaar end alternativet "med kontingent". Men det er altsaa kontingentens mere indre ulemper og følgerne av dem, som skulde medføre, at man beslutter at ta det spørsmåal op paa den maate, som jeg har antydnet.

Debatten erklæretes dermed avsluttet.

Presidenten: Presidenten meiner, at ikkje noko av det, som her hev vore fyre, kan kunngjerast og gjer framlegg um, at det ikkje vert kunngjort noko um det. Soframt ingen segjer noko imot, gjeng presidenten ut ifraa, at framlegget hans er vedteke.

Protokollen blev derefter oplæst uten at foranledige nogen bemerkning.

Møtet hævet kl. 18.05.